

UN COMENTARI DE TEXT SOBRE L'ÈTICA EMOTIVISTA DE HUME

"Tota la moralitat depèn dels nostres sentiments; quan una acció, o una qualitat de la ment, ens agrada en certa manera, diem que és virtuosa; i quan, al seu torn, la seva negligència o el seu incompliment ens disgusta, diem que hi ha obligació de realitzar-la. Un canvi d'obligació suposa un canvi de sentiment; l'aparició d'una nova obligació suposa el ressorgiment d'un nou sentiment. Però és cert que de forma natural no podem canviar els nostres propis sentiments més del que [podem canviar] els moviments dels cels; ni tampoc per pura apetència de la nostra voluntat, és a dir, per una promesa, no podem convertir una acció en agradable o desagradable, en moral o immoral; amb o sense promesa, una acció pot haver produït impressions contràries, o haver estat qualificada de formes ben diferents."

David HUME. "Sect. V: Of the obligation of promises". *A Treatise of Human Nature*

1. Fes un breu resum del text (entre 40 i 80 paraules), exposant-hi les idees principals. [2 punts.]

Els sentiments i les inclinacions humanes determinen que considerem morals o immorals les accions. L'acció que ens produeix bons sentiments tendim a considerar-la com a bona i ni la voluntat no pot variar els nostres sentiments. Pretendre modificar a voluntat els sentiments és tant com voler modificar l'ordre celeste.

2. Respon breument les següents qüestions (màxim 30 paraules cadascuna):

2.1 Com es relacionen, en el text, "moral", "sentiments" i "promesa"? Sigues breu. [0,5 punts.]

Si la 'moral' es fonamenta en els 'sentiments' i aquests no depenen de la voluntat, tampoc la 'promesa' (el compromís) no tindrà cabuda en l'ordre moral de Hume.

2.2 Com definiries relacionant-les, segons l'ús que en fa Hume, "obligació" i "virtut"? [0,5 punts.]

Una 'obligació', en sentit emotivista, pressuposa una exigència penosa o desagradable generada per una acció o "qualitat de la ment"; però quan un acte és plaent, portar-lo a la pràctica ens sembla una 'virtut'.

3. Què vol dir Hume quan diu que "tota la moralitat depèn dels sentiments"? Justifica la resposta. [2 punts.]

Aquesta frase, que obre el text, resumeix la idea de moralitat de Hume. Segons Hume només hi ha dos tipus de proposicions que tenen sentit. Són les 'relacions d'idees' ['relations of ideas'] i les 'qüestions de fet' ['matters of fact']. Relacions d'idees són les que s'estableixen entre proposicions de les matemàtiques i és obvi que en l'ètica no existeixen. Però en ètica tampoc no hi ha 'qüestions de fet': l'ètica parla del bé i del mal, del just i de l'injust. I això no són qüestions de fet sinó problemes de 'valors' en què, a més hi poden haver opinions molt contrastades.

Per tant si l'ètica no depèn ni de les matemàtiques ni dels fets, només ens resta una possibilitat: els conceptes ètics depenen de les emocions o dels sentiments. Els fonaments de la moral no pertanyen a la lògica sinó a un altre nivell: el dels sentiments. Amb això no es vol dir que la moral sigui del irracional; simplement el que s'indica és que no hi ha cap criteri objectiu i universal per jutjar si un acte és bo o és dolent. Per un raonament inductiu podem considerar que si hi ha algun 'sentiment social' ['social feeling'] molt majoritari a favor d'un acte, llavors aquest acte podria ser moral però fins i tot d'això mai no en podem estar gaire segurs perquè les emocions són àmbits molt contradictoris i manipulables. Com a empirista, Hume es limita a constatar que els individus actuen, però l'experiència mateixa indica que les accions que suposadament es presenten com a 'morals' no tenen necessàriament perquè ser ni racionals ni lloables. Una gran multitud podria demanar que es fessin actes (el linxament, la violació de drets de les minories, l'extermini dels practicants de determinats costums sexuals o religiosos) que repugnen el sentiment moral d'altres persones.

Per Hume, a més, la causalitat no és concepte que tingui un fonament real. El que podem observar empíricament és que hi ha una relació de successió entre un fenomen 'A' i un altre fenomen 'B'; però res no ens autoritza a considerar que 'A' sigui causa de 'B'. Observant l'acció social és fàcil observar que hi ha un buit entre la raó (la lògica) i l'acció (guiada pels sentiments). Els judicis morals no se segueixen dels fets o com es diu en el vocabulari moral, constitueix una 'fal·làcia naturalista' derivar un 'haver de ser' a partir d'un 'ser'.

Quan Hume diu que 'tota la moralitat depèn dels sentiments', ens està explicant que la moral no és lògica. La raó sola – sense les emocions – no ens conduiria a l'acció i les accions mai no són necessàriament racionals. A més, les idees abstractes, per a Hume, són buides, sense contingut per no tenir un corresponent real; és clar que, així, qualsevol submissió a un ideal moral seria absurda per a ell.

No podem aspirar a cap universalisme moral. Una bona acció serà la que ens aporta un sentiment de plaer i, en canvi, una mala acció la que ens reporta dolor. Es legisla (en l'ordre moral, i també en el polític) en funció d'aquest sentiment, provant d'evitar, per obligació, el dolor. Els sentiments són, per tant, els fonaments de la moral, com les impressions ho són per a la ciència.

4. Relaciona el "sentiment moral" en Hume amb altres autors que coneguis. Cal que justifiquis la teva resposta. [3 punts.]

La seva teoria moral emotivista cal posar-la en relació amb l'utilitarisme de Mill. Com Mill, Hume és profundament indeterminista i creu en la llibertat humana per a triar. Però hi ha una diferència fonamental. Mentre per a Hume totes les accions morals valen igual – i no hi ha cap criteri capaç de dir si una acció és més o menys moral que una altra –, en canvi per a l'utilitarisme sí que hi ha un criteri per valorar les diferents preses de posició morals. Els utilitaristes defensen que la moral es regeix pel criteri del 'màxim bé per al màxim nombre': és a dir un sentiment moral que faci el bé a més gent durant més temps tindrà un valor moral superior: és millor, per exemple, ajudar un hospital amb donacions voluntàries que dedicar els diners exclusivament a petits plaers. Però això no vol dir que els petits plaers personals siguin dolents: només significa que no són tan bons perquè no augment la felicitat de tanta gent com es podria fer en l'altre cas.

L'ètica de Mill és conseqüencialista: un acte és tant més bo com millors conseqüències té. Per això l'utilitarisme no podria entendre's sense el compromís de l'individu per fer 'el màxim bé' i, en conseqüència, sense voluntat ni llibertat, i precisament res d'això conforma la moral de Hume que és purament subjectivista.

Hume es pot comparar també amb l'ètica hedonista d'Epicur en la mesura que opta pel plaer com a bé moral. Augmentar el plaer i disminuir el dolor és per a ambdós la via a la felicitat.

5. Fes una valoració personal del text, relacionant-lo amb la postura política de Hume. [2 punts.]

És interessant la manera com Hume entén les promeses perquè les considera un compromís inútil i absurd. Prometem coses perquè sentimentalment quelcom ens afecta però això no vol dir que quan els nostres sentiments i emocions canvien, les promeses que hem fet anteriorment no ens puguin arribar a semblar inconsistentes i absurdes. Recordem que segons la teoria del coneixement de Hume, el jo (o 'identitat personal') és 'un feix d'impressions i sensacions' i, per tant, quan aquestes impressions i sensacions canvien, el nostre jo es modifica amb elles i els nostres sentiments també ho fan.

Hume és liberal per coherència amb la seva posició empirista: si l'experiència és la base del coneixement i si l'experiència ens mostra un món en canvi i transformació constant, llavors el més assenyat és fer una opció política oberta a la llibertat. El liberalisme convencionalista. Les tesis convencionalistes – que es van originar en la sofística a Grècia – estan del tot enfrontades al que en filosofia política s'anomena 'iusnaturalisme' segons el qual hi ha principis morals universals i a priori. Per a Hume, en canvi, cap sentiment morals i cap idea política no és universal i, encara menys, 'natural': tot en l'home depèn de l'experiència i, per tant, res no pot ser 'innat', ni 'natural', malgrat que el costum repetit ens vulgui fer creure el contrari.

Observem, per exemple, l'explotació laboral dels infants. Hi ha algú a qui satisfaci la imatge d'un nen treballant en una mina, per exemple? Hume ens diria que l'explotació ens produeix un sentiment de vergonya i que, per tant, no pot ser bona. Però això no significa tampoc que comparativament no pugui ser millor el treball infantil que la fam o que altres tipus d'explotació. No és natural ni que els nens treballin, ni que no ho facin: dependrà de l'experiència concreta, de la situació de l'economia, de l'evolució de les mentalitats, etc.

La decisió política (com la moral) està determinada per l'experiència dels fets (els sentiments, hàbits i costums). Quan la situació empírica canvia, les idees canvien també. El bon govern liberal està basat en el vot de la majoria dels ciutadans que representa o expressa els sentiments i les emocions sobre les quals hi ha un acord més ampli. Estrictament parlant, 'prometre' serà absurd en matèria política: una promesa serà sempre buida; si es promet quelcom que està d'acord amb el que s'infereix de l'experiència i amb els sentiments majoritaris, (és a dir, d'acord amb l'ordre establert pels costums, els hàbits i els sentiments que els ciutadans ja tenen assumits), la promesa serà redundant, absurda i inútil, perquè serà innecessària. Si, en canvi, la promesa atempta contra aquest ordre, la seva absurditat serà encara més majúscula, perquè serà impossible complir-la. La superioritat del liberalisme sobre altres opcions està en el fet d'atenir-se a la situació de fet i no idealitzar o prometre el que no es pot complir.